Irodalmi korszakok időszalagja

7. osztály • Irodalom • Korok, stílusok és műfajok

TANANYAG

Az irodalmi korszakolás segít rendet teremteni a művek között. A művelődéstörténeti korszak egy időszak kultúráját, a korstílus több művészeti ág közös vonásait jelöli. A határok hozzávetőlegesek: az új törekvések mellett a régebbiek is tovább élhetnek.

Tájékozódási pont	Magyar irodalmi kapcsolódás
középkor	István király intelmei • 11. század
reneszánsz	Janus Pannonius • 15. század Balassi Bálint • 16. század
barokk	Zrínyi Miklós • 17. század
klasszicizmus	18. század vége, 19. század eleje: például Berzsenyi költészetének antik mintái
romantika	19. század • például Vörösmarty és Petőfi

A táblázat tanulási vázlat, nem teljes korszakjegyzék. Egy szerző több irányzathoz is kapcsolódhat.

1. Előbb és később

A táblázat alapján írd a neveket időrendbe!
Zrínyi Miklós • Balassi Bálint • Petőfi Sándor • Janus Pannonius

_____

_____

2. Két különböző kérdés

Melyik kérdésre keres választ a korszakolás, és melyikre a stílus vizsgálata? Írd a megfelelő szót a vonalra!

a) Milyen kifejezésmód jellemző? _____

b) Mikor, milyen közegben született? _____

3. Egy fontos óvatosság

Fejezd be saját szavaiddal! „Egy korszakhatár nem fal, mert…”

_____

_____

Évszázadok és időpontok

TANANYAG

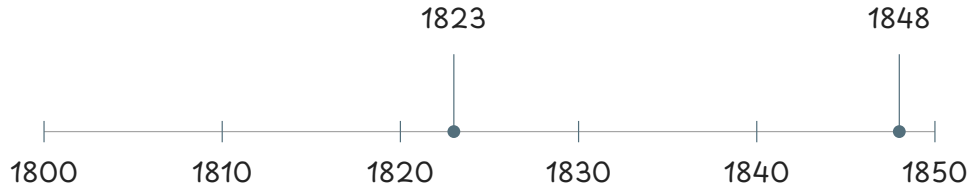
A 15. század 1401-től 1500-ig, a 16. század 1501-től 1600-ig tart. Az időarányos időszalagon azonos távolság azonos időt jelent. Az alábbi adatokat nem kell fejből tudnod: olvasd le őket, és használd az időszalagot!

4. Melyik század?

Év	Évszázad
1500	
1501	
1651	
1823	
1848	

5. Olvasd le a távolságot

A két bejelölt irodalmi adat között hány év telt el? Melyik századhoz tartoznak?

1823: a Himnusz keltezése
1848: a Nemzeti dal keletkezése

6. Helyezd el az adatokat

Jelöld az A, B, C betű helyét a vonalon! A: 1651, B: 1823, C: 1848. Becsüld a helyüket a százas beosztások között!

Miért nem szabad a három betűt automatikusan egyenlő távolságra tenned?

Amikor két korszak találkozik

TANANYAG

Európai áttekintésben a középkort gyakran az 5–15., a reneszánszt a 14–16. századhoz kapcsoljuk. Az eltérés nem hiba: egy történelmi korszak és egy kulturális megújulás határai nem azonosak. A reneszánsz Itáliából terjedt el, Magyarországon a 15–16. század irodalmában válik meghatározóvá.

KÉT TÁJÉKOZÓDÁSI SÁV • hozzávetőleges európai időhatárok

középkor

reneszánsz

7. Mit mutat az átfedés?

Melyik két évszázad jelenik meg mindkét sávban? Írd le, majd magyarázd meg az átfedést egy mondattal!

8. Vizsgáld meg az állításokat

Írj I vagy H betűt! Egy hamis állítást javíts ki alatta!

a) Az új stílus minden országban ugyanakkor kezdődik. ☐

b) Régi és új kulturális szokások egymás mellett is élhetnek. ☐

c) A 15. századi mű mindenképpen reneszánsz. ☐

9. Két alkotó, egy tágabb közeg

Janus a 15., Balassi a 16. században alkotott. Miért kapcsolódhat mindkettő a reneszánszhoz?

Kódextől a nyomtatott könyvig

TANANYAG

Az irodalmi művek fennmaradását és terjedését a könyvkultúra is alakítja. A kódex kézzel írt könyv; a másolás időigényes. A 15. század közepétől Európában terjedő, mozgatható betűs könyvnyomtatás sok azonos példány készítését segíti. A kézírás ettől nem tűnik el.

A • kódex B • nyomda C • kézirat és könyv

Szemléltető rajzok; nem konkrét történeti tárgyak másolatai.

10. Kép és következtetés

Melyik képhez illik leginkább? Írd be a betűt!

a) Kézzel díszített kezdőbetű: _____

b) Sokszorosítást segítő szerkezet: _____

c) Kézírás nyomtatott könyv mellett is: _____

11. Mi változhatott?

Írj két következményt, ha egy szövegből több példány készülhet! Kerüld a „mindenki rögtön olvasni tudott” állítást!

12. Bizonyíték vagy találgatás?

Megállapítható-e egy régi könyv képéről a benne olvasható mű keletkezési éve? Nevezz meg egy szükséges forrásadatot!

Középkor és reneszánsz: olvasási állomások

TANANYAG

A középkorban egyházi és világi műveltség is létezik. A reneszánsz újra felfedezi az antik kultúrát; az emberre és a földi életre figyel, de a vallásosság is jelen marad. A humanizmus az antik műveltséget és az embert előtérbe állító műveltségeszmény. A reformáció 16. századi vallási megújulási mozgalom, az anyanyelvű könyvkultúra fontos ösztönzője.

A • István király intelmei Imre herceghez
11. század • középkor

Az Intelmek a leendő uralkodónak szóló útmutatás: az uralkodói felelősségről és az erényes magatartásról tanít. Latin nyelven született, István királyhoz kötődő mű. Az intelem tanító, tanácsadó szándékú szöveg.

Saját összefoglalás; nem idézet az Intelmekből.

B • Balassi Bálint: Egy katonaének
16. század • reneszánsz

„Vitézek, mi lehet ez széles föld felett
szebb dolog az végeknél?”

A nyitókérdés a végvári életet emeli ki. A teljes vers a katonai élet vonzó és nehéz oldalait is megmutatja.

A nyitómondat részlete; forrás: MEK. [5]

13. Rendezd a két állomást

Töltsd ki a táblázatot a fenti szövegek alapján!

Szempont	A	B
évszázad		
kulturális közeg		
címzett / megszólított		

14. Hogyan hat a kérdés?

A Balassi-részlet valódi adatot kér, vagy értékel? Írj egy szót a szövegből, amely segít a döntésben!

15. Pontosítsd a fogalmat

Javítsd ezt a mondatot! „A humanizmus, a reformáció és a reneszánsz ugyanannak a stílusnak három neve.”

Múltidézés a 17–18. század irodalmában

TANANYAG

A barokk kedveli a mozgalmasságot és a nagy hatású, ünnepélyes előadásmódot. Zrínyi Miklós Szigeti veszedelem című eposza ehhez kapcsolódik. A 17–18. század irodalmában a kuruc költészet és Mikes Kelemen levelei is fontosak; a korszak művei nem egyformák.

16. Három időadat, három jelentés

Olvasd az adatokat, majd számozd őket időrendben 1–3-ig! Írd mellé: esemény, megírás vagy megjelenés!

Adat	Sorrend	Mit jelöl?
1651: az eposz első kiadása		
1566: Szigetvár ostroma		
1640-es évek: az eposz megírása		

17. Miért nem reneszánsz a dátum miatt?

Egy tanuló így érvel: „A Szigeti veszedelem 1566-ról szól, tehát 16. századi mű.” Írj kétmondatos javítást a három adat felhasználásával!

18. Két műfaj, közös történeti háttér

Mikes Kelemen Törökországi levelei a 18. századi bujdosás világát is felidézik. A kuruc énekekben gyakran közösségi érzések és történelmi tapasztalatok szólalnak meg. A téma rokonsága mellett a megszólalás formája eltérhet.

a) Melyik cím utal levélformára? _____

b) Miért kevés egy közös téma ahhoz, hogy két szöveget azonos műfajúnak nevezzünk?

Klasszicizmus és romantika

TANANYAG

A klasszicizmusban fontos az antik minták követése, a világos szerkezet és az arányosság. A romantika sok művében az egyéniség, az erős érzelmek, a képzelet és a nemzeti múlt kerül előtérbe. A magyar irodalomban a 18. század végétől a 19. században több irányzat él egymás mellett.

19. Kétféle hangsúly

Írd a jellemzők betűjelét a megfelelő helyre!

A: antik minták tudatos követése

B: rendkívüli hősök és helyzetek

C: világos rend, arányosság eszménye

D: szenvedély, képzelet kiemelt szerepe

klasszicizmus: _____

romantika: _____

20. Korszak vagy stílus?

A reformkor a magyar történelem és közélet megújuló időszaka; az iskolai időrendben rendszerint 1825–1848. A romantika művészeti irányzat: nem azonos a reformkorral.

a) Melyik fogalom jelöl politikai-társadalmi időszakot?

b) Miért élhet tovább egy stílus egy történelmi korszak végén is?

21. Ne sorolj túl gyorsan!

Csokonai Vitéz Mihály költészetét többféle stílushatás alakította. Berzsenyi verseiben erős az antik hagyomány. Vörösmarty a magyar romantika meghatározó költője. Ezek a támpontok segítenek, de nem helyettesítik egy-egy mű elolvasását.

Mi a hibája ennek az érvelésnek? „A vers érzelmekről beszél, tehát biztosan romantikus.” Írj kétmondatos választ; nevezd meg, milyen további adat segítene!

Két vershang az időszalagon

TANANYAG

A szöveg értelmezését a korszak ismerete segítheti, de egyetlen szó nem dönti el a besorolást. Figyeld meg, ki szólal meg, mihez fordul, és milyen viszonyt alakít ki az értékekhez! A két vers az érzelmeket eltérő módon mutatja meg.

A • Csokonai Vitéz Mihály: A Reményhez
részlet • a 18–19. század fordulójának költészete

Földiekkel játszó
Égi tűnemény,
Istenségnek látszó
Csalfa, vak Remény!

Az idézet a kritikai kiadás szövegét követi. [6]

B • Petőfi Sándor: Szabadság, szerelem!
1847 • a romantika korának költészete

Szabadság, szerelem!
E kettő kell nekem.
Szerelememért föláldozom
Az életet,
Szabadságért föláldozom
Szerelmemet.

Pest, 1847. január 1. • teljes vers • MEK [7]

22. Figyeld a megszólalást

Milyen tulajdonságokat kap a Remény? Írj ki kettőt, majd fogalmazd meg, bízik-e benne a beszélő!

23. Mi mindennél fontosabb?

Petőfi versében állítsd növekvő fontossági sorrendbe: élet, szabadság, szerelem. Indokold egy szövegbeli kapcsolattal!

24. Összehasonlítás bizonyítékkal

Melyik szöveg hangja kétkedőbb, melyiké határozottabb? Egy-egy kifejezéssel támaszd alá!

Nemzeti versek: három biztos tájékozódási pont

TANANYAG

A dátum mellé mindig oda kell írni, mit jelöl. Egy vers keltezése, első nyomtatott kiadása és megzenésítése különböző időpont lehet. A következő három adat a versek keletkezéséhez kapcsolódik; a szövegek zenéje és előadástörténete más időszalagot is alkothat.

Szerző	Mű	Itt használt időadat
Kölcsey Ferenc	Himnusz	1823 • kézirati keltezés
Vörösmarty Mihály	Szózat	1836 • keletkezés
Petőfi Sándor	Nemzeti dal	1848 • keletkezés

25. Készíts pontos időszalagot

Jelöld H, SZ és N betűvel a három mű helyét! A beosztás ötéves; a betűt a megfelelő évhez igazítsd!

26. Ugyanaz a cím, más esemény

1823: Kölcsey verse; 1844: Erkel megzenésítése. Melyik adatot választod, ha a költemény keletkezését vizsgálod? Miért?

27. Ellenőrizd a forrásadatot

A kereső ezt írja: „Himnusz – 1844”. Milyen két kérdést tennél fel, mielőtt ezt a dátumot az irodalmi időszalagra másolod?

Forrásadatok: OSZK/DHUpla Vershaza és az OSZK zenei kiállítása. [8–9]

Önálló rendszerezés

GYAKORLÁS ÉS ÖNELLENŐRZÉS

Most takard le a korábbi tananyagoldalakat! A sorrend megadása mellett indokolj is. A jó válaszban a megállapítás és az azt alátámasztó adat vagy szövegrészlet együtt szerepel.

28. Rakj rendet! • 5 pont

Írd időrendbe a tanulási állomásokat a legkorábbitól!
romantika • középkor • klasszicizmus • barokk • reneszánsz

30. Javíts és indokolj! • 9 pont

Mindhárom mondat hibás. Írj mindegyikhez javítást és indokot!

a) Egy 19. századi, középkorról szóló mű biztosan középkori alkotás.

b) A reformáció a romantika másik neve.

c) Egy korszakhatár minden országban ugyanaz az év.

29. Szerző és mű • 6 pont

Párosíts! Írd a betűt a szám mellé!

Szerző	Mű
1. Balassi Bálint	A. Himnusz
2. Zrínyi Miklós	B. A Reményhez
3. Csokonai Vitéz Mihály	C. Egy katonaének
4. Kölcsey Ferenc	D. Nemzeti dal
5. Vörösmarty Mihály	E. Szigeti veszedelem
6. Petőfi Sándor	F. Szózat

1-____ 2-____ 3-____ 4-____ 5-____ 6-____

Így látom most a tudásomat

Mi ment már önállóan, és mit gyakorolnál még?
Gondolj az időrendre, a fogalmakra és az indoklásra!

Összesen: _____ / 20 pont

Kivágható korszakrendező kártyák

Vágjátok ki a 15 kártyát a szaggatott vonalak mentén! Keressetek öt hármast: korszak/stílus + magyar irodalmi időtájolás + jellegzetes támpont. A kártyák egyszerűsítő tanulási támpontok.

KORSZAK / STÍLUS	IDŐTÁJOLÁS	TÁMPONT
romantika	11–15. századi magyar példák	antik minták, arányosság
reneszánsz	17–18. századi magyar példák	egyházi és lovagi kultúra
klasszicizmus	19. századi magyar példák	mozgalmasság, ünnepélyesség
középkor	15–16. századi magyar példák	antik kultúra újjáéledése, humanizmus
barokk	18. század vége, 19. század eleje	egyéniség, képzelet, nemzeti múlt

Kivágható szerző–mű–idő kártyák

Alkossatok hat hármast: szerző + mű + időadat! Az időadat az itt megadott irodalmi kapcsolódást jelzi. Egy szerző életművét nem szűkítjük egyetlen évre vagy stílusra.

MŰ

Szózat

IDŐADAT

16. század

SZERZŐ

Zrínyi Miklós

SZERZŐ

Kölcsey Ferenc

MŰ

A Reményhez

IDŐADAT

1848 • keletkezés

IDŐADAT

1651 • első kiadás

SZERZŐ

Vörösmarty Mihály

MŰ

Egy katonaének

SZERZŐ

Petőfi Sándor

IDŐADAT

1836 • keletkezés

MŰ

Szigeti veszedelem

IDŐADAT

18–19. század fordulója

MŰ

Himnusz

SZERZŐ

Balassi Bálint

MŰ

Nemzeti dal

SZERZŐ

Csokonai Vitéz Mihály

IDŐADAT

1823 • kézirati keltezés

Megoldókulcs • 1–30. feladat és kártyák

A nyitott feladatoknál mintaválaszokat adunk; minden tartalmilag helyes, indokolt megfogalmazás elfogadható.

1. Janus Pannonius – Balassi Bálint – Zrínyi Miklós – Petőfi Sándor.

2. a) stílus vizsgálata; b) korszakolás, történeti elhelyezés.

3. Régi és új stílusok együtt élhetnek; a változás országonként is eltérhet.

4. 1500: 15.; 1501: 16.; 1651: 17.; 1823 és 1848: 19. század.

5. 1848 − 1823 = 25 év. Mindkét adat a 19. századhoz tartozik.

6. A: 1651; B: 1823; C: 1848. A–B: 172 év, B–C: 25 év, ezért eltérő a távolságuk.

7. A 14–15. század. A reneszánsz megjelenése mellett középkori hagyományok is tovább éltek.

8. a) H; b) I; c) H. Javítás: az új stílus országonként eltérő időben jelenik meg; nem minden 15. századi mű reneszánsz.

9. A reneszánsz hosszabb időszak; magyarországi hatása a 15–16. században is jelen van.

10. a) A; b) B; c) C.

11. Több olvasóhoz jut el a mű; több helyen hozzáférhető; több példány maradhat fenn. Két következmény elég.

12. Nem biztosan. Kell például szerző, cím és a kézirat keltezését vagy a kiadást igazoló forrásadat.

13. A: 11. század; középkor; Imre herceg. B: 16. század; reneszánsz; a vitézek.

14. Értékelő, dicsérő kérdés. Bizonyíték: „szebb” / „szebb dolog”.

15. Reneszánsz: korszak és korstílus. Humanizmus: az antik műveltséget és az embert kiemelő eszmény. Reformáció: vallási megújulási mozgalom.

16. 1566: 1., esemény; 1640-es évek: 2., megírás; 1651: 3., első kiadás. A táblázat sorrendjelzése: 3, 1, 2.

17. Az ostrom 1566-ban történt; az eposz az 1640-es években készült, 1651-ben jelent meg. A téma ideje nem a mű keletkezése.

18. a) Törökországi levelek. b) A közös téma mellett a forma és a megszólalásmód eltérhet (ének, levél).

19. Klasszicizmus: A, C. Romantika: B, D.

20. a) Reformkor. b) A stílus nem zárul le egy történelmi eseménnyel; a romantika 1848 után is tovább él.

21. Más korszakok művei is szólnak érzelmekről. További adat lehet a szerző, a keletkezés ideje vagy a teljes mű stílusa.

22. Pl. „csalfa”, „vak”. A beszélő bizalmatlanul, csalódottan fordul a Reményhez.

23. Élet – szerelem – szabadság. A beszélő a szerelemért az életét, a szabadságért a szerelmét áldozná fel.

24. Csokonai: kétkedőbb („csalfa, vak”). Petőfi: határozottabb („E kettő kell nekem”, „föláldozom”).

25. H: 1823; SZ: 1836; N: 1848. Az előző ötéves jelöléstől rendre 3/5, 1/5, 3/5 szakaszra.

26. 1823: a vers keltezése; 1844 Erkel megzenésítésének éve.

27. Pl. A vers vagy a zene dátuma? Ki közli, milyen eredeti forrás alapján?

28. Középkor – reneszánsz – barokk – klasszicizmus – romantika. Jó helyenként 1 pont (5 p).

29. 1-C, 2-E, 3-B, 4-A, 5-F, 6-D. Páronként 1 pont (6 p).

30. a) A téma ideje nem azonos a keletkezésével. b) Reformáció: vallási mozgalom; romantika: művészeti irányzat. c) A korszakhatárok területenként eltérhetnek; a változás fokozatos.

30. feladat: állításonként javítás 1 p + a különbség megnevezése 1 p + indok/példa 1 p = 9 p. Összesen: 20 pont.

KÁRTYÁK • összetartozó hármasok

Középkor • 11–15. század • egyházi és lovagi kultúra
Reneszánsz • 15–16. század • antik kultúra, humanizmus
Barokk • 17–18. század • mozgalmasság, ünnepélyesség
Klasszicizmus • 18. sz. vége–19. sz. eleje • antik minták, arányosság
Romantika • 19. század • egyéniség, képzelet, nemzeti múlt

Balassi • Egy katonaének • 16. század
Zrínyi • Szigeti veszedelem • 1651 (első kiadás)
Csokonai • A Reményhez • 18–19. század fordulója
Kölcsey • Himnusz • 1823 (kézirati keltezés)
Vörösmarty • Szózat • 1836 (keletkezés)
Petőfi • Nemzeti dal • 1848 (keletkezés)

Pedagógiai útmutató

CÉL ÉS TANANYAGI KAPCSOLÓDÁS

A füzet a 7. osztályos „Korok és portrék” tanulását előkészítő és év közben újra használható rendszerező anyag. A tanuló az időbeli tájékozódást, az adatkezelést és a szövegre támaszkodó érvelést gyakorolja. Az egyes szerzők részletes műelemzése külön feldolgozást igényel.

Javasolt használat

1. Bevezetéskor: az 1–4. oldalból válogatva 1–2 tanóra. A műcímek ekkor előzetes tájékozódási pontok.

2. A korszakok tanulásakor: az 5–9. oldal feladatai rövid ismétlésre, páros munkára vagy tanári vezetéssel olvasóműhelyre használhatók.

3. Rendszerezéskor: 11–12. oldal kártyái; utána a 10. oldal önálló feladatai. A 13. oldal tanári vagy önellenőrző megoldókulcs.

Differenciálás

Segítséggel: maradjon látható az 1. oldal táblázata; a válaszhoz használható mondatkezdés: „Azért…, mert a forrás szerint…”.

Önállóan: a tanuló rajzoljon új időszalagot két megadott mű adataival, és különítse el a keletkezés, kiadás, megzenésítés dátumát.

Kártyás tevékenységek

Hármas kereső: páronként rakják össze az összetartozó lapokat, majd minden hármast egy mondattal indokoljanak.

Hibavadászat: a társ egy kártyát elcserél; a másik megkeresi a hibát és megmagyarázza.

Időrendi sor: a kész hármasokat rendezzék sorba. Beszéljék meg, melyik időadat tág időszak, és melyik pontos év.

NAT-kapcsolódás

A NAT 5–8. évfolyamos irodalmi céljaihoz kapcsolódik a tanult fogalmak használata, a művek összevetése, a szövegbizonyíték és a szerző–korszak kapcsolat felismerése. A kiválasztott művek a 7. osztályos témastruktúrához illeszkednek. [1–3]

Az időkeretek és a feladatválogatás saját módszertani javaslatok. A helyi tanterv, a tanári kijelölés és a csoport előismerete az irányadó; a füzet önmagában nem teljesíti a teljes évfolyam műismereti vagy memoriterkövetelményeit.

Forrásjegyzék és szerkesztési megjegyzések

Ellenőrzés: 2026. október 23. A magyarázatok és feladatok saját szerkesztésűek. A rövid szemelvényeknél az eredeti szerző és a szövegforrás szerepel. A hivatkozások a PDF-ben kattinthatók.

[1] Nemzeti alaptanterv

Oktatási Hivatal: NAT. Az 5–8. évfolyam irodalmi témakörei és tanulási eredményei, a PDF 26. és 33–34. oldala. A honlapon közzétett, 2025. 04. 27-től hatályosként jelölt szöveg.

Forrás megnyitása

[2] OH: 5–8. évfolyamos kerettantervek

Hivatalos kiinduló oldal, a kerettanterv hozzáférési pontja. A részletes témastruktúra és a műcímek ellenőrzéséhez a NAT mellett a [3] dokumentumot használtuk.

Forrás megnyitása

[3] Thököly Imre Általános Iskola

Magyar nyelv és irodalom 7–8., 2020. NAT-ra épülő helyi adaptáció, 17., 19–22. oldal. A 7. évfolyamos témák és műcímek ellenőrzésére; helyi óraszámait nem vettük át.

Forrás megnyitása

[4] NKP: Irodalom 9. és 10. (2016)

A reneszánsz, klasszicizmus és romantika szakmai háttérellenőrzéséhez. A feladatok nyelve és nehézsége a 7. osztályhoz igazodik.

Forrás megnyitása

Irodalom 10. megnyitása

Az akvarellkép szemléltető, mesterséges intelligenciával készült illusztráció. Az időszalagok külön szerkesztett elemek. A dátumok jelentését a feladatok külön megadják.

[5] Balassi Bálint: Egy katonaének

Magyar Elektronikus Könyvtár: Balassi Bálint összes költeményei. A nyitómondatot idézzük.

Forrás megnyitása

[6] Csokonai Vitéz Mihály: A Reményhez

HUN-REN-DE Klasszikus Magyar Irodalmi Textológiai Kutatócsoport: elektronikus kritikai kiadás, csokonai_vers_0826_k. Az első négy sor.

Forrás megnyitása

[7] Petőfi Sándor: Szabadság, szerelem!

MEK: Petőfi Sándor összes költeményei, 1847. A teljes, hatsoros vers és keltezése.

Forrás megnyitása

[8] OSZK/DHUpla: Vershaza

A Himnusz, Szózat és Nemzeti dal kéziratai, keletkezési adatai, szövegkiadásai.

Forrás megnyitása

[9] OSZK: A Rákóczi-induló kiállítás

A Himnusz és Szózat szövegének és megzenésítésének eltérő időpontjai.

Forrás megnyitása

[10] Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem

MEK: a mű kiadása és keletkezéstörténeti adatai. Az esemény, megírás és első kiadás megkülönböztetéséhez.

Forrás megnyitása